

UNIMARC ili MARC 21

ZAŠTO JE TO UOPĆE VAŽNO?

Dr. Mirna Willer

Hrvatski zavod za knjižničarstvo
Nacionalna i sveučilišna knjižnica
mwiller@nsk.hr

Sadržaj

- Nastanak formata MARC 21 i UNIMARC
- Razvoj formata
  - uvjeti nastanka
  - kataložna pravila
  - raspoloživa informacijska tehnologija
  - metodologija razvoja
- Usporedba formata
- Utjecaj MARC-a na strategiju razvoja ili Zašto je to uopće važno?

Nastanak formata MARC 21 i UNIMARC

MARC: Machine Readable Cataloguing

- Kongresna knjižnica (1960-te): MARC I --> USMARC
- Britanska knjižnica (1960-te): BNB --> UKMARC
- nacionalni MARC formati: CANMARC, ANAMARC, DANMARC itd. ; MAB, PicaMARC
- INTERMARC
- UNIMARC (1977.)
- Harmonizacija USMARC + CAN/MARC (1998.) --> MARC 21
- UK: Moving to MARC 21 (2000):
<http://www.bl.uk/services/bibliographic/marc21move.html>

What is MARC?

UNIMARC: <http://www.ifla.org/VI/3/p1996-1/unimarc.htm>

MARC21: <http://www.loc.gov/marc/marc.html>

Razvoj formata uvjeti nastanka

MARC/LCMARC/USMARC

“automatizirana verzija kataložne jedinice manualnog kataloga” Michael Gorman (1978.)

- svrha: izrada kataložnih listića centralizirane katalogizacije Kongresne knjižnice

Navod: The MARC II Format: a communication format for bibliographic data (Library of Congress, 1968.)

- rješenje organizacije podataka:
  - “tradicionalna”: okupljanje elemenata podataka po bibliografskoj funkciji: odrednica glavne kataložne jedinice itd.
    - redoslijed elemenata na kataložnom listiću
  - “analitička”: okupljanje informacija prema vrsti: imena, naslovi itd. – prikladnija za formate čija je prvenstvena svrha pronalaženje informacija

Prednost “tradicionalnog” pristupa:

- jednostavnost pripreme unosa podataka
- manja potreba za dodatnim obrazovanjem

Prednost “analitičkog” pristupa: zanemariva (indeksiranje)

Struktura formata MARC (21)

0XX Kontrolne informacije, brojevi, kodovi

1XX Glavna kataložna jedinica

2XX Stvarni naslovi, izdanje, imprint

3XX Materijalni opis itd.

4XX Nakladnička cjelina (kako je otisnuta u knjizi)

5XX Napomene

6XX Sporedne kataložne jedinice za predmetne odrednice

7XX Druge sporedne kataložne jedinice osim za predmetne odrednice i nakladničku cjelinu; polja za povezivanje

8XX Sporedne kataložne jedinice za nakladničku cjelinu (drugi valjani oblici); podaci o fondu; alternativna pisma

Navod: Gorman, Michael. The future of cataloguing and cataloguers. // ICBC 27(1998)4, 71

“Bez obzira što njegovi revizionistički povjesničari mogu reći, MARC ima svoje izvore u kataložnom listiću. Ne vidi se to samo u redosljedu polja u MARC-u, koji je točno očuvao redosljed elemenata na kataložnom listiću, uključujući razdvajanje odrednice “glavne kataložne jedinice” (1XX) od drugih pristupnica (7XX). Sve probleme koje imamo s MARC-om proizlaze iz ovog početnog kršenja temeljnog zakona automatizacije – “nikada se samo ne automatizira ono što već postoji.”

Struktura formata MARC (21)

Glavno postignuće: ISO 2709 – Format za razmjenu bibliografskih podataka na (magnetskim) trakama

- omogućena standardizacija formata zapisa
- omogućena strukturirana razmjena zapisa
- omogućena konverzija zapisa: interoperabilnost
- omogućen prijelaz na novu fizičku razinu:
ISO 2709 u XML format
- stvaranje baza podataka: skupnih kataloga itd.!!

Razvoj formata

uvjeti nastanka

UNIMARC

- Razvoj započinje 1973. na osnovi iskustva na razvoju formata USMARC, UKMARC i iskustava stručnjaka na razvoju pojedinih nacionalnih formata koji su odražavali druga nacionalna kataložna pravila i praksu - posebno, srednjoeuropsku: MAB i INTERMARC

Struktura formata UNIMARC

Svojstvo: “analitičko” (modularno) rješenje organizacije podataka

0-- Blok za identifikaciju

1-- Blok kodiranih informacija

2-- Blok glavnog opisa

3-- Blok napomena

4-- Blok za povezivanje katalogskih jedinica

5-- Blok srodnih naslova

6-- Blok sadržajne analize

7-- Blok podataka o odgovornosti

8-- Blok za međunarodnu upotrebu

Struktura formata UNIMARC

UNIMARC format

- više ne koristi terminologiju kataloga na listićima već polja podataka strukturiran prema njihovoj funkciji: identifikacijski brojevi itd., bibliografski opis (blokovi 2-- i 3--)
- povezivanje kataložnih jedinica unutar bibliografskog zapisa u kojem se nalaze ili među zapisima unutar bibliografske baze podataka,
- stvarni naslovi kao odrednice bez obzira da li glavne ili sporedne kataložne jedinice, te jedinstvene autorske odrednice, osobne, korporativne i obiteljske, također bez obzira na vrstu kataložne jedinice,
- dva različita mehanizma unutar blokova 5-- i 7-- omogućuju upotrebu polja u svrhu bilježenja koncepta glavne i sporedne kataložne jedinice, ali se ta polja mogu koristiti u sustavima koji ne podržavaju taj koncept.

Navod: Heaney, Michael. Object-oriented cataloguing. // Information technology and libraries 14(1995)3, 136

“... u odnosu na tri spomenuta formata [USMARC, UKMARC i UNIMARC] UNIMARC utjelovljuje najlogičniju analizu računalno-temeljenog katalogiziranja. US MARC odražava svoje porijeklo kao praktično pomagalo za proizvodnju kataložnih listića; UK MARC mnogo dosljednije utjelovljuje AACR2; ali je UNIMARC započeo kao mnogo apstraktnije utvrđivanje potreba računalnog kataložnog zapisa.”

Razvoj formata kataložna pravila

- MARC 21: *Anglo-američka kataložna pravila*, tj. potrebe
  - anglo-američke kataložne tradicije
  - nakladničke tradicije
  - uvriježenih potreba korisnika
- UNIMARC: *IFLA-ini standardi*
  - konsenzus međunarodne kataložne zajednice (UBC)
  - okvir za nacionalna kataložna pravila/tradicije/potrebe korisnike

Razvoj formata

raspoloživa informacijska tehnologija

- **MARC 21**
  - razvoj ILS-a uvjetovan potrebnom (primarnom) funkcionalnosti: nacionalna knjižnica (katalog)/sveučilišna, narodna knjižnica (narudžba/posudba)
  - komercijalni sustavi orijentirani na drugu funkciju
- **UNIMARC**
  - manji broj komercijalnih sustava
  - sustavi primarno razvijeni za USMARC: podržavaju konverzija formata

Razvoj formata

metodologija razvoja

- MARC 21
  - Kongresna knjižnica i
  - MARBI: SAD, Kanada, Velika Britanija i Australija
- UNIMARC
  - IFLA: Stalni odbor za UNIMARC
  - korisnici formata

Usporedba formata

Bibliografski uvjeti

- kataložni opis različitih vrsta građe → razvoj formata
  - MARC 21
    - razvija se u skladu s novo-prepoznatim potrebama unutar anglo-američke kataložne zajednice
  - UNIMARC
    - razvoj formata prati razvoj ISBD-a i drugih IFLA-
inih dokumenata
    - temelji se na dogovoru međunarodnih korisnika i
prakse

Usporedba formata

Bibliografski uvjeti

- literarna jedinica/bibliografska jedinica
  - odnos prema objektu opisa: djelo (sadržaj) vs. "knjiga"(nositelj sadržaja)
  - primjer: opis reprodukcije - faksimili, microoblici i digitalne reprodukcije
  - MARC 21: AACR2 - praksa Kongresne knjižnice vs. Britanske knjižnice (UKMARC)
  - izravan utjecaj na bibliografski opis i kodiranje podataka
  - *RDA: Resource Description and Access* – sadržaj = djelo! (FRBR)
  - UNIMARC: omogućuje obje varijante!

Usporedba formata

Bibliografski uvjeti

- publikacije u više svezaka:
  - ekonomičnost izrade opisa i efikasnost strukturiranja podataka za korisnika
  - MARC 21: AACR2 – opis na jednoj razini (Kongresna knjižnica) vs. višerazinski opis (Britanska knjižnica: UKMARC)
  - izravan utjecaj na kodiranje samog zapisa (Oznaka zapisa), strukturiranje zapisa (hijerarhijske razine), i bibliografski opis
  - povezivanje zapisa: blok 7XX; ne i u Oznaci sloga
  - UNIMARC: omogućuje opis na jednoj i više razina; strukturiranje zapisa na više hijerarhijskih razina

Usporedba formata

Bibliografski uvjeti

- preuzimanje podataka s predloška:
  - redoslijed elemenata podataka (najmanja jedinica informacije koja se kodira) odražava konkretnu nakladničku tradiciju u pogledu izrade publikacije
  - korisnikovo prepoznavanje podataka na publikaciji uvjetuju način njegova upita u katalog
  - MARC 21:
    - ne kodira pojedine elemente podataka (gubi se informacijska vrijednost podataka)
    - podaci se označuju interpunkcijom ISBD-a
  - UNIMARC:
    - kodira svaki pojedini element podatka (prikladno za manipuliranje podacima)
    - podaci označeni oznakama potpolja; nepotreban unos interpunkcije ISBD-a

Prikaz bibliografskog zapisa 430704109

Mirna Willer

430704109 provjeriti pravilo konverzije za 200: 245 \$a Dictionarium\$h [Digitalna reprodukcija]#:\$b Latine#.#Vocabula#.#Institutio#.#Symbol

Unibis Oracle Unibis Export 1. Extraction 2. Recoding

```
01759iam2.2200385...450.
001      430704109
100 .. $a 20030704e20011595   y0hrvy0191   ba
101 0. $a hrv
        $a lat
        $a ita
        $a ger
        $a hun
102 .. $a HR
135 .. $a cocg 024aaaap
135 .. $a cren 024aacba
200 1. $a Dictionarium quinque nobilessimarum Europae lingua
        $b Digitalna reprodukcija
        $e Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmatiae [!] et Un
        $a Vocabula Dalmatica quae Ungari sibi usurparunt
        $a Institutio christiana
        $a Symbolum apostolorum
        $f [Fausti Verantij]
210 .. $a Zagreb
        $c Nacionalna i sveučilišna knjižnica
        $d 2001
215 .. $a 3 optička diska (CD-ROM)
        $c arhivska matrica
        $d 12 cm
225 2. $a Digitalizirana baština
        $i Stare knjige
225 2. $a Pilot projekt digitalizacije građe Nacionalne i sv
300 .. $a Ime autora preuzeto sa str. [7]
300 .. $a Ime autora preuzeto sa str. [7]
```

Pozicija: 012345678901234567890123456789012345
 UM labela: 01759iam2.2200385...450.
 UM 100\$a: 20030704e20011595...y0hrvy0191...ba

3. Conversion 4. Sorting 5. Recoding

```
01807nam..2200385.ir450.
001      430704109
007      co.cg.024aaaap
007      cr.cn.024aacba
008      030704r20011595hr.....c.....b.hrv..
035 .. $9 430704109
040 .. $a HR NSK
        $b hrv
        $e HR PPIAK
041 0. $a hrv
        $a lat
        $a ita
        $a ger
        $a hun
044 .. $a HR
080 .. $a 81'374.823(497.5)"15"(02.045)
100 1. $6 920116071
        $a Vrančić, Faust
245 10 $a Dictionarium quinque nobilessimarum Europae lingu-
        $h [Digitalna reprodukcija] :
        $b Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmatiae [!] et U
        $c [Fausti Verantij]
260 .. $a Zagreb :
        $b Nacionalna i sveučilišna knjižnica,
        $c 2001
300 .. $a 3 optička diska (CD-ROM) :
        $b arhivska matrica :
        $c 12 cm
```

Pozicija: 0123456789012345678901234567890123456789
 M21 labela: 01807nam..2200385.ir450.
 M21 008: 030704r20011595hr.....c.....b.hrv..

Utjecaj MARC-a na strategiju razvoja ili Zašto je to uopće važno?

*Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve
Verona, 17.-18. studenoga 2005.*

- smjer razvoja nacionalnih kataložnih pravilnika
  - Francuska vs. Njemačka (DDC!)
  - odnos prema međunarodnim standardima vs. usvajanje anglo-američkih standarda

Willer, Mirna. *Budućnost teorije i prakse katalogizacije.* //
Novosti HKD-a 31(ožujak 2006)

- nacionalna tradicija i razvoj struke
- **potrebe korisnika !!!**
- ???